

Dag 1 - 28 januari 2019

AM: Introductie en Historische aspecten / epidemiologie

Dr. T.M.A.L. Klem, chirurg, Franciscus, Rotterdam en mw. dr. V.M.T. van Verschuer, AIOS Heelkunde, Erasmus Medisch Centrum, Rotterdam

De eerste cursusdag begint met een introductie. Dr. T.M.A.L. Klem neemt het doel en het programma van de cursus door. Hierbij worden ook de leerstof, de persoonlijke presentaties en de eindtoets besproken. Daarna start de cursus met het plaatsen van de behandeling van het mammacarcinoom in historisch perspectief. Pas als je weet hoe de behandeling van borstkanker zich door de eeuwen heen heeft ontwikkeld, kun je begrijpen hoe de huidige behandelingen zijn ontstaan. In 1654 maakte Rembrandt een schilderij van Batsheba met de brief van koning David. Hij gebruikte zijn vrouw als model. Zij had waarschijnlijk borstkanker te oordelen naar de deuk in haar borst en ze is op jonge leeftijd overleden. Of zij behandeld is, is niet bekend. Al vanaf het begin van onze jaartelling zijn er theorieën bekend over het ontstaan en de behandeling van kanker, en hoewel de wetenschappers het niet altijd bij het rechte eind hadden, heeft het wel geleid tot de kennis die wij nu hebben. Ook zal er een overzicht gegeven worden van de epidemiologie: hoe vaak borstkanker voorkomt, op welke leeftijd, en welke factoren van invloed zijn op het ontstaan van borstkanker worden besproken en vragen beantwoord zoals: komt borstkanker vaker voor dan vroeger?

PM: Embryologie, anatomie en fysiologie

Prof. dr. G.J. Kleinrensink, hoogleeraar anatomie Erasmus Medisch Centrum, Rotterdam

In dit dagdeel wordt de gezonde borst, thorax en axilla besproken. De vorming van de borst vanaf de vroegste ontwikkeling, de opbouw van de borst en de functie van de borst worden besproken. Verder worden de aspecten van de anatomie van genoemde structuren besproken in relatie tot de chirurgische procedures. Aan de hand van duidelijke plaatjes en preparaten wordt dit uitgelegd waarbij ook aandacht is voor de veranderingen die het vrouwelijk lichaam doormaken gedurende het leven en tijdens een zwangerschap en de invloed daarvan op het borstklierweefsel.

Dag 2 - 7 februari 2019

AM: Benigne aandoeningen van de borst

Mw. drs. K. Woltman, chirurg, Rotterdam

Gelukkig komt ruwweg 75% van de mensen naar de mammapoli voor een goedaardig probleem. Soms wordt er geen enkele afwijking gevonden en soms wordt er een goedaardige afwijking geconstateerd. In dit dagdeel wordt ingegaan op de verschillende goedaardige afwijkingen die aangetroffen kunnen worden in de borst. Of elke afwijking verwijderd moet worden en of er vervolgbezoeken noodzakelijk zijn als dat niet gebeurt, komt per afwijking aan bod.

PM: Pathologie

Mw. dr. S. Wilhelmus, patholoog, Pathan, Rotterdam

Pathologisch onderzoek speelt een belangrijke rol in de diagnose van (kwaadaardige) afwijkingen in de mamma en het opsporen van metastasen. Besproken wordt hoe het verwerken van een histologisch biopt en cytologische punctie gaat en wat er met het uiteindelijke preparaat gedaan wordt. Tevens wordt met beeldmateriaal duidelijk gemaakt dat de grens tussen goedaardig en kwaadaardig niet altijd even duidelijk is. Onderdeel is ook een rondleiding op het laboratorium en het bekijken van microscopische preparaten; het maken van een uitstrijkje wordt geoefend. Er wordt ingegaan op pathologieverslag en op alle daar genoemde terminologie en de betekenis ervan voor de dagelijkse praktijk.

Dag 3 - 14 februari 2019

AM: Erfelijkheid en klinische genetica / polikliniek erfelijke tumoren

Mw. C.A. van der Meer, verpleegkundig specialist Klinische Genetica, Erasmus Medisch Centrum, Rotterdam

In dit dagdeel wordt ingegaan op de verschillende aspecten van erfelijkheid. Hoe bepaal je of iemand een verhoogd risico op borstkanker heeft? Welke mensen komen in aanmerking voor erfelijkheidsonderzoek? Hoe verloopt erfelijkheidsonderzoek en welke familiedilemma's kun je tegenkomen. Wat is het beleid bij iemand die drager is van een erfelijke aanleg voor borstkanker? Hoe begeleid je iemand die een verhoogde kans heeft op het ontwikkelen van borstkanker? Wat zijn de psychosociale- en maatschappelijke gevolgen van een dergelijke wetenschap?

PM: Ontstaan van kanker / risicofactoren / TNM classificatie

Dr. P.W. Plaisier, chirurg Albert Schweitzer Ziekenhuis, Dordrecht

Waarom de ene cel kan ontsporen en kanker kan veroorzaken en de andere cel niet is tot op heden slechts deels bekend. In deze les wordt uitgelegd wat momenteel hierover bekend is. Verder wordt er dieper ingegaan op risicofactoren die van belang zijn voor de anamnese bij de patiënt die zich meldt met een afwijking aan de borst. Ook de internationale classificatie van borstkanker wordt besproken, de manier om de ernst van borstkanker vast te leggen. Dit gebeurt volgens grootte van de tumor (T), aantal positieve lymfeklieren (N) en het aan- of afwezig zijn van afstandsmetastasen (M). Aan de hand van deze classificatie kan een individueel behandelplan gemaakt worden voor de patiënt met borstkanker en kunnen de resultaten van behandelingen per tumorstadium vastgelegd worden.

Dag 4 - 7 maart 2019

AM: Anamnese / lichamenlijk onderzoek

Mw. drs. E.M.H. Linthorst-Niers, chirurg Groene Hart Ziekenhuis, Gouda

Het afnemen van de anamnese is meer dan het afwerken van een vragenlijst. De achtergrond van de vragen die je stelt en de logische vervolgstappen worden besproken. Tevens wordt er geoefend in het afnemen van een anamnese. De theorie van het lichamenlijk onderzoek wordt doorgenomen en het uitvoeren hiervan wordt op een model geoefend.

PM: Wetenschappelijke ontwikkelingen

Mw. dr. L.B. Koppert, chirurg Daniel den Hoed Kliniek, Rotterdam

Het meeste onderzoeksgeld op het gebied van kanker wordt besteed aan onderzoek naar borstkanker. Er zijn in relatieve korte tijd veel nieuwe ontwikkelingen op het gebied van operatietechnieken, chemotherapie, immunotherapie, hormonale therapie en bestraling. In dit cursusonderdeel zal een gekeken worden wat er aan huidig onderzoek loopt bij borstkanker en welke nieuwe ontwikkelingen we op korte of middellange termijn kunnen verwachten.

Dag 5 - 14 maart 2019

AM: Bevolkingsonderzoek en zelfonderzoek

Mw. drs. A. van Beurden, chirurg, Groene Hart Ziekenhuis, Gouda

Over het bevolkingsonderzoek naar borstkanker is veel discussie in de media: het zou te veel geld kosten voor wat het opbrengt en zou mensen nodeloos ongerust maken. Of dit echt zo is komt u te weten in dit dagdeel. De praktische uitvoering, de classificatie bij doorverwijzen en de logistiek rondom terugverwijzen wordt besproken. Verder wordt ingegaan op de leeftijd van starten en stoppen van het bevolkingsonderzoek. Natuurlijk is er ook aandacht voor de maatschappelijke gevolgen van dit onderzoek, hebben de critici gelijk?

PM: Radiologische diagnostiek

Mw. drs. M.J.P.V. Macco, radioloog Franciscus, Rotterdam

De mammografie is de basis van het radiologisch onderzoek bij het mammacarcinoom. Vrijwel alle mammacarcinomen worden gezien op deze foto. Aan de hand van voorbeelden wordt uitgelegd hoe de mammografie gemaakt wordt en wat er op te zien is. De aanvullende diagnostiek inclusief het doen van cytologische puncties en histologische bipten wordt besproken. De MRI wordt meer en meer ingezet bij diagnostiek van problemen aan de borst, maar is niet voor elk probleem geschikt. Duidelijk wordt wat op dit moment de redenen zijn om dit onderzoek aan te vragen en hoe het onderzoek uitgevoerd wordt. Verder wordt ingegaan op de CT scan en de botscan, diagnostiek die gebruikt wordt bij (verdenking op) metastasen. Ook wordt besproken hoe om te gaan met patiënten die vanwege rolstoelgebondenheid, een allergie of angst een bepaald onderzoek moeilijk of niet kunnen ondergaan.

Dag 6 - 21 maart 2019

AM: Follow-up / locoregionaal recidief

Mw. dr. I. Mares-Engelberts, chirurg Franciscus, Schiedam

Helaas komt bij sommige patiënten de borstkanker terug op dezelfde plaats of in de buurt van de behandelde borst. De follow-up bezoeken zijn onder andere bedoeld om terugkeer van ziekte (recidief) in een vroeg stadium te ontdekken. Er zal in dit cursusonderdeel gesproken worden over de zin van follow-up, waar je op moet letten bij anamnese en lichamelijk onderzoek, hoe een recidief eruit kan zien en hoe je de patiënt instrueert om contact op te nemen bij afwijkingen. De meeste recidieven worden door de patiënt zelf gevonden. Verder worden de diagnostiek behorende bij het vaststellen van een recidief en de behandelingsmogelijkheden besproken.

PM: Chirurgie bij mammapathologie

Mw. dr. C. van der Pol, chirurg Alrijne Ziekenhuis, Leiderdorp

Alle operaties die uitgevoerd worden aan borst en oksel worden besproken. Tevens is er aandacht voor de oncoplastische chirurgie. Ook het voorkomen, signaleren en de behandeling van complicaties komt aan de orde. Tevens wordt er ingegaan op de eisen die aan mammachirurgen gesteld worden.

Dag 7 - 28 maart 2019

AM: Radiotherapie

Mw. drs. G.M. Verduijn, radiotherapeut oncoloog Erasmus Medisch Centrum en Franciscus, Rotterdam

Radiotherapie is na chirurgie het belangrijkste onderdeel in de curatieve behandeling van het mammacarcinoom. Tevens is er een belangrijke rol voor radiotherapie weggelegd in de palliatieve fase van het mammacarcinoom. In dit cursusonderdeel krijgt u meer inzicht in de vormen en werking van radiotherapie, diverse bestralingsschema's en de werkwijze op de afdeling radiotherapie. Verder worden indicaties en richtlijnen behandeld en eventuele redenen om hiervan af te wijken. Ook worden nieuwe ontwikkelingen binnen de radiotherapie besproken. Er wordt aandacht besteed aan het effect op de te bestralen weefsels, mogelijke bijwerkingen en de behandeling hiervan. Tenslotte wordt besproken wat de rol van de mammacare verpleegkundige met betrekking tot radiotherapie is en welke informatie aan de patiënt gegeven kan worden.

PM: Systemische therapie van mammacarcinoom

Mw. dr. J.M. Zuetenhorst, internist-oncoloog Franciscus, Rotterdam

De basis van de behandeling van borstkanker is voor de meeste patiënten chirurgie. Door het geven van adjuvante therapie zoals chemotherapie, hormonale therapie en immunotherapie naast de chirurgische behandeling is de overleving van patiënten met borstkanker de afgelopen decennia sterk verbeterd. Maar wie heeft baat van deze aanvullende therapieën en hoe wordt dat bepaald? Naar aanleiding van de richtlijn is meestal een advies op te stellen, maar wat betekent dit voor de patiënt? In dit dagdeel wordt een overzicht gegeven van deze behandelingen en vragen beantwoord als: heeft het zin een mammaprint aan te vragen? En: wat is het nut van de cold-cap methode? Moet er een speciaal dieet gevolgd worden?

Als er een verdenking op metastasen is, wordt er eerst onderzoek gedaan. Welke onderzoeken staan tot onze beschikking? En hoe betrouwbaar zijn ze? Als er metastasen vastgesteld zijn, zijn er verschillende behandelingen mogelijk. Deels is de richtlijn dan weer van dienst, maar vaak is er een multidisciplinaire benadering nodig om een goed plan te maken. Welke behandeling wordt ingezet bij welk probleem? En wat vertel je de patiënt? Hoe gaat het verder als er geen behandeling meer mogelijk is? Alles over metastasen en de behandeling ervan komt aan bod in dit dagdeel.

Dag 8 - 4 april 2019

AM: Geneesmiddelenonderzoek en richtlijnen, zwangerschap en mamma carcinoom

Mw. dr. M.E.M.M. Bos, internist-oncoloog Erasmus Medisch Centrum, Rotterdam

Een groot aantal professionals op het gebied van de behandeling van borstkanker en de begeleiding van de patiënt met borstkanker heeft samen een richtlijn gemaakt. Deze richtlijn bevat afspraken over de behandeling van borstkanker in Nederland en de organisatie van zorg en begeleiding van de patiënt. De richtlijn is samengesteld op basis van wetenschappelijk onderzoek en er wordt voortdurend gewerkt aan verbeteringen in de nieuwe richtlijn die in 2012 van kracht wordt. In dit cursusonderdeel wordt gesproken over de noodzaak en ontwikkeling van de richtlijn, de kracht van het onderliggend bewijs en over de mogelijkheden en/of noodzaak om soms af te wijken van de richtlijn. Door middel van casuïstiek wordt de richtlijn gedemonstreerd. In het tweede deel van deze les wordt aandacht besteed aan zwangerschap en mamma carcinoom.

PM: Plastische chirurgie bij mammapathologie

Dr. M.A.M. Mureau, plastisch chirurg Erasmus Medisch Centrum en Franciscus, Rotterdam

Zowel de plastische chirurgie voor benigne mammaproblematiek als de oncologische reconstructies komen aan bod. Gesproken wordt over indicaties, timing en begeleiding, maar ook de verschillende technieken worden besproken met duidelijke plaatjes. Er zullen per operatie voorbeelden getoond worden. Er wordt uitgelegd hoe de patiënt een keuze maakt tussen diverse mogelijkheden en hoe de verwachtingen van patiënten ten aanzien van het resultaat reëel gemaakt worden.

Dag 9 - 11 april 2019

AM: Kanker en werk

Mw. dr. S.F.A. Duijts, senior onderzoeker, UMCG en VUmc

Na de operaties, chemotherapie, radiotherapie is er na maanden een iets rustiger vaarwater voor de patiënt. Mag er gewerkt worden, moet er gewerkt worden? Vaak worden er niet goed onderbouwde adviezen gegeven door welwillende artsen, vrienden en familieleden. In dit cursusonderdeel zal een bedrijfsarts met speciale interesse in werk en kanker alle facetten behandelen van ziektewet, werkhervatting, aangepast werk, therapeutische arbeid en de eventuele onmogelijkheden van werkhervatting. Ook zullen de gevolgen voor het inkomen belicht worden en de wetgeving over dit onderwerp verduidelijkt worden.

PM: Interne verpleegkundige aspecten

Mw. K.A.M. Wensing, verpleegkundig specialist oncologie Franciscus, Rotterdam

Rondom de adjuvante behandeling is ook zorgvuldige coördinatie van de zorg en informatie aan de patiënt noodzakelijk. Een verpleegkundig specialist kan zeer veel van deze zaken regelen en controleren. Begeleiding van de patiënte gedurende chemotherapie en eventueel immunotherapie is een rol voor oncologieverpleegkundigen en verpleegkundig specialisten. Veelgestelde vragen en specifieke verpleegkundige aspecten voor de mammapatiënt zullen besproken worden. Er zal worden geoefend met casuïstiek.

Dag 10 - 18 april 2019

AM: Fysiotherapie en oedeemtherapie met workshop

Mw. T. van Vliet, fysiotherapeut, Rotterdam

Na een operatie voor borstkanker is het doel volledig herstel. Een zeer belangrijke bijdrage aan het lichamenlijk herstel kan fysiotherapie zijn waarbij het doel is om een maximale mobiliteit en functieherstel te verkrijgen. Ook het opnieuw opbouwen van de lichamelijke conditie kan bevorderd worden door fysiotherapie. Een groot probleem na chirurgie kan lymfeoedeem van de arm en thorax en locoregionale seroomvorming zijn. De fysiotherapeut zal in dit cursusonderdeel informatie geven waarop gelet moet worden na een operatie en wat de therapeutische opties zijn.

PM: Prosthethiek met workshop

Mw. P. Companus, deskundige op het gebied van medische hulpmiddelen, Spijkenisse

Mw. S. Koemans, haarwerkdeskundige en schoonheidsspecialiste gespecialiseerd in oncologie, Spijkenisse

Mogelijk een borst gaan missen, kaal worden na chemotherapie, zijn zeer ingrijpende gebeurtenissen in de behandeling van de patiënt met borstkanker. Het is daarom goed te weten welke hulpmiddelen voorhanden zijn om de patiënt te ondersteunen. Dit cursusdeel wordt besteed aan borstprothesen, therapeutisch elastische armkousen, aangepaste BH's en haarstukken. Er zal ook een workshop worden gehouden met deze hulpmiddelen.

Dag 11 - 25 april 2019

AM: Psychosociale begeleiding en revalidatie

Mw. drs. M. Remie, GZ psycholoog, o.a. werkzaam bij het Ingeborg Douwes Centrum, Amsterdam

Na of tijdens een zeer hectische periode van operaties, chemotherapie en radiotherapie moet er ook aandacht zijn voor de psychische en emotionele gezondheid van de patiënt. Soms is de draagkracht sterk verminderd na een intensieve behandelingsperiode en is er professionele begeleiding nodig. Gedurende dit cursusdeel wordt meer inzicht gegeven in de hulpprogramma's die aanwezig zijn om patiënten hierin te ondersteunen. Tevens wordt gesproken over vergoedingen en indicaties voor de diverse programma's.

PM: Seksualiteit en mammacarcinoom

Drs. W. Gianotten, arts-psychotherapeut, medisch seksuoloog, consulent oncoseksuologie

Voor bijna iedere vrouw met borstkanker en haar partner is de periode van diagnose en behandeling psychisch en emotioneel belastend. Bovendien zijn de medische interventies vaak mutilerend en kunnen zij het hormonale evenwicht verstoren. Bij elkaar leidt dat vaak tot verstoring van de seksuele functie en seksuele identiteit en meestal heeft dat ook zijn weerslag op de seksuele relatie.

Ondanks de duidelijke behoefte om hierover te praten, wordt het thema zelden door de patiënt aangekaart. Dit cursusonderdeel richt zich daarom niet alleen op kennis over seksualiteit na borstkanker, maar ook op de vaardigheid om dit thema proactief te benaderen en hier vervolgens adequaat mee om te gaan.

Dag 12 - 9 mei 2019

AM: Chirurgische verpleegkundige aspecten

Mw. P.J. Stoppelenburg-van den Hurk, coördinerend mammacareverpleegkundige Franciscus, Rotterdam

Rondom de operatie moeten alle zaken voor de patiënt perfect geregeld zijn. Veel van deze zaken worden geregeld door mammacareverpleegkundigen. Het is gelukkig steeds normaler dat een team mammacareverpleegkundigen ook de verpleegkundige zorg verleent en ondersteunt op de verpleegafdeling. Veel chirurgisch verpleegkundige aspecten voor de mammapatiënt zijn uniek. In dit cursusonderdeel worden al deze aspecten besproken en veelgestelde vragen beantwoord. Er zal ook worden geoefend met casuïstiek.

PM: Borstkanker in de multiculturele samenleving

Mw. P.J. Stoppelenburg-van den Hurk, coördinerend mammacareverpleegkundige Franciscus, Rotterdam

Onze multiculturele samenleving kent 200 nationaliteiten. Iedere nationaliteit en elk geloof brengt zijn eigen rituelen en gewoontes met zich mee. Welke gevolgen heeft dat voor de manier waarop men in Nederland omgaat met ziek zijn en dood?

PM: Kanker en het gezin

Mw. J. Salome, verpleegkundig specialist Oncologie

Bij de diagnose kanker staat de wereld even stil. Maar het dagelijkse (gezins)leven gaat wel door. Belangrijke vragen waar ouders mee te maken krijgen zijn: 'Hoe gaan we met de kinderen om?' 'Wat vertellen we wel en wat niet?' en 'Welke reacties kunnen we verwachten?' In dit dagdeel gaan we hier verder op in.

Dag 13 - 16 mei 2019

AM: Kennismaking met Borstkankervereniging Nederland: belangenbehartiging en informatievoorziening

In dit dagdeel leer je meer over de patiëntenorganisatie Borstkankervereniging Nederland (BVN). Hoe ziet de organisatie eruit, wat doet BVN voor borstkankerpatiënten en hoe ziet de samenwerking met ziekenhuizen eruit? Hoe meet men kwaliteit van borstkankerzorg en wie en hoe bepaalt men of de door een ziekenhuis geleverde borstkankerzorg patiëntgericht is? De noodzaak van transparantie van kwaliteitsindicatoren wordt besproken en de rol van de beroepsgroepen, zorgverzekeraars en BVN (via de Monitor Borstkankerzorg) hierin. Er wordt ingegaan op de criteria van het roze lintje, wat er van ieder ziekenhuis gevraagd wordt en hoe transparantie het ziekenhuis kan helpen de zorg verder te verbeteren. Er wordt stilgestaan bij (het meten van) patiëntervaringen met de borstkankerzorg. Daarnaast worden andere producten en diensten van BVN uitgelicht.

PM: Gesprekstechnieken en communicatieve vaardigheden: praktijk

Mw. I. van de Lagemaat en mw. A. Kaan, trainingsacteurs in o.a. communicatietrainingen

In deze praktijkmiddag wordt geoefend met simulatiepatiënten. Er zal geoefend worden in gesprekstechnieken en communicatieve vaardigheden bij uiteenlopende 'patiënten'. Niet alleen bij patiënten met borstkanker, maar ook bij patiënten die een goedaardige afwijking hebben. De technieken die bij het vorige dagdeel aan de orde gekomen zijn, komen hier hopelijk van pas.

Dag 14 - 23 mei 2019

Reservedag

Dag 15 - 6 juni 2019

Hele dag Presentatie opdrachten cursisten

Dr. T.M.A.L. Klem, mw. dr. V.M.T. van Verschuer en mw. J. van Leeuwen-Büttner

In koppels worden de persoonlijke opdrachten gepresenteerd aan de andere cursisten. Er zal bij iedere opdracht worden gekeken naar kwaliteit van de opdracht en de wijze waarop deze gepresenteerd wordt. Het is een opdracht waar meerdere facetten van de mammazorg in verweven zijn.

Dag 16 - 13 juni 2019

AM: Eindtoets

De eindtoets wordt direct nagekeken zodat u aan het eind van de middag weet of u geslaagd bent voor de mammaopleiding.